

notes

internacionals

CIDOB

50
MARÇ
2012

ENTRE EL RUGBI I EL CRIQUET: Quina sobirania queda per a les petites nacions?

Seán Golden Director de l'Institute for International & Intercultural Studies
Universitat Autònoma de Barcelona
Investigador Associat Sènior, CIDOB

L'any passat es van celebrar a Irlanda unes eleccions generals que van posar fi a les tendències de vot que havien caracteritzat al segle anterior i Gal·les va celebrar un referèndum històric que propiciaria la creació d'una assemblea nacional. El Partit nacional escocès (SNP) va obtenir una sorprenent majoria i el Primer Ministre d'Escòcia ha anunciat la seva intenció d'organitzar un referèndum sobre la independència que, en cas de prosperar, posaria fi al Regne Unit.

Durant les últimes setmanes les Sis nacions han estat competint en el torneig de rugbi més important del món. Dos de les sis nacions que juguen a rugbi, França i Itàlia, són estats-nació. Les altres quatre nacions no ho són. Anglaterra, Escòcia i Gal·les formen la Gran Bretanya, que és una part del Regne Unit de Gran Bretanya i Irlanda del Nord (antigament el Regne Unit de Gran Bretanya i Irlanda), però juguen com a nacions separades en els esports internacionals, i Gran Bretanya tampoc és un estat-nació. Irlanda participa en campionats internacionals de rugbi com a nació individual unificada (la República d'Irlanda i Irlanda del Nord juntes), però no funciona com un estat-nació unificat en el sistema internacional. El Regne

Unit com estat-nació inclou Gran Bretanya i Irlanda del Nord. Els 26 comtats de la República d'Irlanda com estat-nació no inclou els 6 comtats d'Irlanda del Nord.

Tots aquests esdeveniments tenen a veure amb la sobirania de les nacions petites i les seves dificultats dins d'una economia global.

Els esports i la recerca de la sobirania

Els esports han exercit des de sempre un paper simbòlic en la definició dels nacionalismes irlandès, escocès i gal·lès. A la fi del segle XIX els nacionalistes irlandesos van crear associacions per promoure l'ús de la llengua irlandès (gaèlic) i la *desanglificació* d'Irlanda. També propugnaven una tornada als esports tradicionals d'Irlanda (hurling, futbol gaèlic), i un boicot als esports anglesos (futbol, rugbi i criquet). Com a resultat d'això, els esdeveniments esportius més populars en la República d'Irlanda en l'actualitat són esports gaèlics, en els quals competeixen els 32 comtats de les dues parts de l'illa, però els millors jugadors de futbol irlandesos competeixen en les lligues de

En una economia en la qual els mercats i les corporacions són multinacionals o supranacionals, la sobirania d'un petit estat-nació queda en la indefensió; l'única protecció possible per als estats-nació individuals és una organització supranacional.

Les petites nacions solien estar subjectes al control econòmic de nacions grans que ja no poden resistir les forces del mercat internacional: quin hauria de ser el caràcter d'un petit estat-nació en l'actualitat?

Les polítiques nacionalistes estan arrelades a un procés que ha estat superat pels processos de regionalització que tendeix cap a la (re-) creació d'entitats supranacionals.

En l'actualitat el poder polític nacional i el poder econòmic supranacional s'han separat i les estructures polítiques existents ja no poden controlar les forces econòmiques, apuntant una tendència cap a la tecnocràcia supranacional.

A pesar que el deute sobirà i els problemes financers globals han acorralat la llibertat i la independència d'Irlanda, la gent segueix desitjant la seva sobirania nacional encara que hagi perdut qualsevol besllum d'il·lusió respecte al que significa la independència d'un petit estat-nació.

primera divisió d'Anglaterra o Escòcia. El boicot als esports anglesos pertany a la mateixa filosofia que va portar a la creació, a principis del segle XX, del primer partit anomenat *Sinn Féin* ("Nosaltres mateixos"). *Sinn Féin* proposava una via no violenta cap a la independència nacional basada a boicotejar totes les institucions angleses i afavorint les pròpies. Va proposar que els irlandesos ignoressin l'existència del Regne Unit i actuessin com si Irlanda fos ja un estat independent per així convertir-se en autosuficient com a nació. Aquesta política tractava d'organitzar moviments cooperatius en el camp per evitar la necessitat de dependre del capital britànic i crear tribunals paral·lels extraoficials per ocupar-se dels judicis civils.

Una tendència més radical va portar a la lluita armada, amb un alçament fallit en 1916 i una guerrilla d'independència que va tenir més èxit en 1918-1921, que va crear la base de l'actual República d'Irlanda de 26 comtats. El fracàs que va suposar no aconseguir la independència total pels 32 comtats va provocar una Guerra Civil que encara té les seves repercussions en la política irlandesa. Els republicans radicals van perdre la Guerra Civil, però van arribar a ser la major força política

El boicot als esports anglesos pertany a la mateixa filosofia que va portar a la creació, a principis del segle XX, del primer partit anomenat *Sinn Féin* ("Nosaltres mateixos"). *Sinn Féin* proposava una via no violenta cap a la independència nacional basada a boicotejar totes les institucions angleses i afavorint les pròpies.

amb Éamon de Valera com *Fianna Fáil* ("Soldats del Destí"), un partit que es va convertir en la "majoria natural" fins a les eleccions de l'any passat. Les forces que "van guanyar" la Guerra Civil, comandades per Michael Collins, van arribar a ser la *Fine Gael* ("Tribu dels Gaels"), però no van aconseguir ser la força política més important fins fa poc. Els fundadors de l'actual Partit Laborista també van lluitar per la independència d'Irlanda, però no ha estat fins al moment actual que han tingut suficient poder per influir decisivament en la política irlandesa. Els resultats de les eleccions generals van estar a punt d'acabar amb *Fianna Fáil* com a força política. El partit que s'anomena actualment *Sinn Féin*, i que van guanyar el seu estatus actual durant els "Disturbis" d'Irlanda del Nord, quan el braç polític del grup, que s'autodenominava llavors IRA, ha fet avenços importants i va començar a rellevar al *Fianna Fáil* en la defensa del republicanisme irlandès constitucional. *Sinn Féin* és l'únic partit polític amb representació als parlaments de les dues Irlandes.

El partit nacionalista gal·lès, *Plaid Cymru* ("Partit de Gal·les"), malgrat ser un partit minoritari, ha guanyat terreny i té representació a Gal·les, a Westminster i al Parlament Europeu. Defensa una Gal·les independent com a membre de la Unió Europea. Abans del referèndum de l'any passat, els gal·lesos s'havien mostrat poc inclinats a defensar una assemblea nacional transferida. Els gal·lesos van votar per crear una Assemblea nacional amb control autònom sobre 20 àrees de le-

gislatió que afecta únicament a Gal·les, mentre que el govern del Regne Unit manté el control total sobretot la resta. És un avenç tímid, recolzat per més del 60% dels votants (amb una participació d'un 30%), la qual cosa significa un 18% del total de l'electorat. L'Assemblea escocesa té més poder i més suport, i la sorprenent victòria per majoria del Partit nacionalista Escocès en les recents eleccions escoceses ha estat acompanyada d'un suport més fort a la causa independentista escocesa, malgrat l'oposició manifesta del Partit Laborista i del Partit Conservador, tots dos partits polítics pan-britànics que prefereixen mantenir la Unió. (Un efecte secundari inesperat dels nacionalismes rampants de Gal·les i Escòcia ha estat un moviment a favor de crear una assemblea nacional per a Anglaterra, separada del Parlament britànic de Westminster, un incipient nacionalisme anglès.) Malgrat les dificultats a les quals s'enfronta actualment una Irlanda independent, el Partit nacionalista escocès segueix amb la idea d'organitzar un referèndum per l'autodeterminació, però existeix una preocupació subjacent respecte al perill de la "síndrome del *Parti Québécois*".

Malgrat el suport majoritari al partit polític *Québécois* que propugna la independència pel Québec, un suport suficient que ha justificat la celebració de diversos referèndums per la independència, la població de Québec no ha acabat mai de ratificar un vot a favor de la independència (tampoc va votar finalment el poble australià a favor de convertir-se en república en lloc de ser domini, quan va tenir l'oportunitat, tot i un gran suport popular). L'auge econòmic que la república d'Irlanda va gaudir durant el període que li va valer el nom de "Tigre celta" també va inspirar més suport per a la independència d'Escòcia perquè l'argument típic del Regne Unit contra la independència escocesa era que un estat-nació petit no és viable en una economia oberta i global. Semblava que Irlanda havia mostrat el camí (encara que ho va fer dins del marc supranacional de la UE, no mentre que estat-nació petit i aïllat, com és el cas d'Islàndia). Quan va esclatar la bombolla econòmica irlandesa i la República va haver de ser rescatada per la UE i el FMI, l'argument clàssic del Regne Unit contra la independència va cobrar més pes, i existeixen dubtes a Escòcia respecte a votar per una independència completa o per un augment del grau de sobirania que ha estat concedit a Escòcia per part del regne Unit.

Una història d'èxit que es va quedar curta

Durant 50 anys després de la independència, Irlanda va ser incapaç de trencar la seva interdependència amb el Regne Unit o construir infraestructures importants o modernitzar l'economia. L'emigració era un perjudici social important, promogut de forma encoberta per obtenir remeses dels emigrants, així com la seva tornada com a turistes disposats a gastar generosament "a casa". El govern irlandès segueix actualment conreant la diàspora irlandesa, prenent conscient-

ment com a model per a la seva política amb els irlandesos d'ultramar l'acurat cultiu que practica Israel en el seu suport als jueus de tot el món.

Després d'unir-se a la Unió Europea en 1973 Irlanda va començar a diversificar la seva interdependència cap a la resta d'Europa, va deixar la lliura esterlina britànica i en un moment donat va entrar a formar part de l'Eurozona. A la fi de la dècada de 1990 el "Tigre celta" havia començat a rugir i Irlanda es va convertir, al costat de Finlàndia, en l'estat membre de la UE amb el nivell de vida més alt, amb una mitjana d'índex de creixement del PIB del 6% de 1995 al 2007. Entre els factors que van contribuir al creixement econòmic irlandès figuraven els incentius fiscals (encara que l'impost de societats a Irlanda no és el més baix de la UE ni més significativament baix que el britànic o fins i tot el francès), el fet que Irlanda fos anglòfona però no euroescèptica, la qualitat de l'ensenyament i la investigació universitàries a Irlanda, l'absència de "llast" colonialista irlandès, l'alta qualitat dels subcontractistes irlandesos de producció d'alta tecnologia, i el fet que un gran nombre d'empreses multinacionals que s'han establert a Irlanda estan dirigides per membres de la diàspora irlandesa.

Més de 80 anys després de la independència, els irlandesos aconseguen finalment la prosperitat (encara que gran part d'aquests 80 anys han estat un període perllongat de greus dificultats econòmiques). Una dècada després tot ha canviat. El rugit s'ha convertit en un miol. El rescat de l'economia irlandesa i els mitjans de vida de la gent depenen ara de les regles establertes per entitats supranacionals: la "troica" composta per la Comissió Europea, el Banc Central Europeu i el Fons Monetari Internacional que actualment dicta les polítiques pressupostàries d'Irlanda.

La Proclamació de la República d'Irlanda llegida en veu alta des de l'escalinata de l'edifici central de Correus de Dublín el Dilluns de Pasqua de 1916 va declarar el dret del poble irlandès a ser propietari d'Irlanda, i el control sense restriccions del destí d'Irlanda, a ser sobirà i inalienable. En una economia on els mercats i les empreses són multinacionals o supranacionals, la sobirania d'un petit estat-nació s'ha convertit en una molt feble defensa. (Islàndia s'ha convertit en aquest moment en un cas interessant que es posa a prova, havent optat per no formar part de la UE per enfrontar-se tot sol amb els seus problemes, però Islàndia també és un cas molt excepcional: és un estat-nació de només 300.000 habitants). En el passat el nou *Sinn Féin* havia proposat abandonar la Unió Europea i no pagar els seus deutes, basant-se en l'actualitat en els ideals del control sense restriccions dels destins d'Irlanda que havien motivat la Guerra irlandesa d'Independència en el passat, però els votants van preferir donar una majoria aclaparadora a la coalició governamental del *Fine Gael* i el Partit Laborista, sabent perfectament que encara que són ideològicament oposats l'un a l'altre, els dos són pro-europeus.

Sota les noves condicions de mesures econòmiques i fiscals draconianes imposades per institucions supranacionals, el poble irlandès ja no es fa il·lusions respecte al que pugui significar la independència d'un petit estat-nació. En el passat el poble irlandès havia votat "no" en referèndums per ratificar tractats de la UE (Niça i Lisboa) sobre la base de la sobirania nacional, per acabar obligat a repetir tots dos referèndums, en els quals cada vegada van optar per la decisió oposada i van votar a favor en la segona convocatòria. Ara es demanarà al poble irlandès que voti en referèndum sobre el tractat del pacte fiscal de la UE que el seu govern ja ha signat i defensa activament, al costat del suport declarat dels partits polítics més importants (*Fine Gael*, els Laboristes, *Fianna Fáil*), mentre que els partits minoritaris faran campanya en contra del tractat. El *Sinn Féin* es troba ara en una situació complicada perquè intentarà fer campanya contra el pacte fiscal i al mateix temps defensarà la condició de membre d'Irlanda en la UE, cosa que en l'actualitat el poble irlandès considera una garantia indispensable per al seu futur.

L'economia global del segle XXI provoca aigües tèrboles en els petits estats-nació sobirans. Tal vegada Irlanda enca-

Quan va esclatar la bombolla econòmica irlandesa i la República va haver de ser rescatada per la UE i el FMI, l'argument clàssic del Regne Unit contra la independència va cobrar més pes, i existeixen dubtes a Escòcia respecte a votar per una independència completa o per un augment del grau de sobirania que ha estat concedit a Escòcia per part del Regne Unit.

ra mostrarà el camí a seguir. L'economia irlandesa torna a créixer, gràcies a l'exportació irlandesa, a un ritme d'un 1,5% anual (malgrat ser vulnerable a la caiguda de la demanda causada per la crisi econòmica internacional: pot ser que el creixement caigui per sota del 1% en el 2012). Els irlandesos han experimentat una caiguda considerable en el seu nivell de vida (retallades d'un 20-30% en els ingressos nets dels funcionaris i potser més en el sector privat), però les polítiques de *benchmarking* aplicades durant els anys del Tigre celta poden haver causat una inflació tan gran que aquesta retallada no té conseqüències tan dràstiques per a molts sectors de la població. El remei tradicional irlandès per a una davallada econòmica, l'emigració, s'ha posat de manifest una vegada més i ajuda a mantenir a ratlla l'augment del nivell de desocupació (durant els anys pròspers, per primera vegada, Irlanda va començar a rebre immigració neta, però aquesta tendència també ha canviat de signe).

Quin ha de ser el paper de l'estat-nació al segle XXI?

La crisi actual posa en qüestió la naturalesa i el paper que ha d'exercir l'estat-nació. En una economia global en la qual institucions supranacionals com el FMI o el Banc Mundial o

l'Organització Mundial del Comerç utilitzen forces de mercat global per condicionar la sobirania nacional, l'única protecció disponible per als estats-nació individuals és una organització supranacional, com la UE, que dilueix la sobirania nacional a favor de la seguretat supranacional. Hi ha moviments a tot el món que propugnen la regionalització, que van cap a la creació d'entitats supranacionals com una manera d'afrontar tant les turbulències com les oportunitats creades pel capitalisme global (MERCOSUR, ASEAN +3+3+3, etc.).

Dins de l'estructura actual de la UE sembla que s'ha perdut una oportunitat: el cas d'Irlanda (o Grècia o Portugal) podia veure's com una primera salva en un contraatac europeu supranacional enfront dels mercats internacionals especulatius. Un fons de la UE creat amb l'objectiu d'alliberar als seus membres de la necessitat de vendre els seus bons sobirans a unes tarifes exorbitants als mercats internacionals té molt més sentit que no posar en perill l'Euro o la cohesió de la UE permetent que les agències de qualificació creditícia privades especulin contra les economies dels estats-nació que van perdre la seva sobirania monetària quan es van unir a la moneda comuna. Tal vegada la reacció de l'UE als atacs als bons

Sota les noves condicions de mesures econòmiques i fiscals draconianes imposades per institucions supranacionals, el poble irlandès ja no es fa il·lusions respecte al que pugui significar la independència d'un petit estat-nació. En el passat el poble irlandès havia votat "no" en referèndums per ratificar tractats de la UE (Niça i Lisboa) sobre la base de la sobirania nacional, per acabar obligat a repetir tots dos referèndums, en els quals cada vegada van optar per la decisió oposada i van votar a favor en la segona convocatòria.

sobirans dels membres de la UE podia estar motivada també pel temor que altres agents mundials poguessin entremetre's per les seves pròpies raons. Comparat amb la condicionalitat imposada per UE-BCE-FMI, què demanarà a canvi la Xina per "rescatar" les economies més febles de la UE?

En el passat les nacions petites estaven contínuament subjectes al control econòmic de les nacions grans. Ara ni les nacions grans poden resistir les forces del mercat global. Això ens porta a una altra pregunta: quina hauria de ser la naturalesa d'un estat-nació petit avui? En la història europea l'estat-nació com a entitat política estava definida per oposició als imperis continentals d'Europa, que eren més grans en termes de territori i població, multinacionals, multiculturals, multilingües i multireligiosos. Els imperis europeus van ser considerats com alguna cosa obsoleta i allò modern eren els estats-nació. L'emergència de l'estat-nació post-westphalià va implicar la desintegració d'imperis com l'Imperi Austro-

hongarès (encara que alguns d'aquests mateixos estats-nació van construir els seus propis imperis a ultramar).

Irlanda va ser "pacificada" per Gran Bretanya durant el període post-westphalià, als segles XVI-XVIII ("colonitzada" des del punt de vista de la teoria post-colonialista contemporània), però va mantenir el seu estatus com a estat separat fins que l'Acta d'Unió va crear el Regne Unit en el 1801. La resistència nacionalista irlandesa a la Unió va ser alimentada, d'una banda, per la teoria romàntica alemanya de construcció nacional basada en una identitat cultural i lingüística comuna (posant èmfasi en la llengua gaèlica i la religió catòlica com a signes d'identitat nadiua, la llengua anglesa i la religió protestant com a signes de la identitat de l'invasor) i per l'altra, pel republicanisme francès i nord-americà (que va provocar una rebel·lió en 1798 en la qual la petita burgesia de parla anglesa d'origen protestant i els nadius catòlics de parla irlandesa van lluitar units sense èxit per restaurar la condició d'estat-nació per a Irlanda i provocant, per tant, l'Acta d'Unió com a reacció britànica). Per evitar que una tal causa comuna tornés a donar-se, es va promoure activament, a partir de llavors, el sectarisme, sembrant la llavor del conflicte intestí que devastaria

Irlanda del nord fins a la culminació del Procés de Pau de 1998.

Les tradicions republicanes i nacionalistes irlandeses estan basades en la "restauració" de l'estat-nació irlandès mitjançant la unificació de les dues parts de l'illa. Les tradicions lleialista i unionista estan basades a "mantenir" l'estat-nació en el Regne Unit. Ambdues tendències estan arrelades en un procés que actualment ha estat desbancat per uns processos de regionalització que tendeixen cap a la (re-)creació d'entitats supranacionals. El procés històric que va crear

l'estat-nació a Europa també va ser un procés que va implicar la reconciliació de dues classes de poder: el polític i l'econòmic. Quan tant el poder polític com l'econòmic pertanyien a la mateixa força social, l'ordre podia mantenir-se. Quan el poder polític romania en mans d'una força social obsoleta però el poder econòmic estava en mans d'una força social nova, va aparèixer el conflicte. Les estructures polítiques obsoletes permetien que els que havien perdut poder econòmic però conservaven poder polític extraguessin riquesa per als seus propis interessos de la nova força social que era econòmicament poderosa però políticament vulnerable. Aquest conflicte va produir la transició del feudalisme a la democràcia liberal: la revolució burgesa que defineix la modernitat.

En l'actualitat el poder polític i el poder econòmic s'han separat una vegada més i les estructures polítiques existents ja no poden controlar les forces econòmiques. Com a resultat d'això, les estructures polítiques nacionals existents estan cedint

lloc a formes de tecnocràcia supranacional. Dins de l'UE els presidents de dos estats-nació sobirans (Itàlia i Grècia) han estat substituïts per tecnòcrates no triats democràticament que havien treballat anteriorment per als mercats financers globals. El president grec va ser dissuadit de celebrar un referèndum sobre les condicions de rescat del seu país. El Banc Central Europeu el dirigeix un altre veterà del sector financer internacional. Irlanda, Grècia, Portugal, Espanya i Itàlia han perdut control sobirà sobre les seves pròpies polítiques fiscals i 25 dels 27 estats membres de la UE han signat un pacte fiscal que limita la sobirania. Totes aquestes tendències són símptomes importants de l'obsolescència del concepte tradicional de l'estat-nació modern sota el capitalisme global.

Units en la dissolució

La dissolució del concepte d'estat-nació dins d'una estructura supranacional (l'UE) va ser un dels factors que va contribuir al fet que la República d'Irlanda i el Regne Unit aconseguissin un acord històric sobre l'estatus d'Irlanda del Nord. És també un factor que està modificant les relacions entre comunitats enfrontades en el Nord. La decisió del regne Unit de no unir-se a l'Eurozona ha tingut greus repercussions en el turisme transfronterer a Irlanda del Nord quan la gent de l'Eurozona visita la República. Irlanda del Nord ha desenvolupat actualment una doble divisa oficiosa. La cooperació transfronterera en serveis bàsics, entre els quals hi trobem el consum energètic i la sanitat, ha augmentat de forma progressiva. El Primer Ministre d'Irlanda del Nord, Peter Robinson, es va convertir recentment en el primer líder unionista que assistia a un partit de futbol gaèlic, i el Vice-Primer Ministre, Martin McGuinness, antic Comandant de l'IRA a Derry, li va retornar el gest assistint a un partit de futbol. El passat any la reina Isabel va visitar la República (la primera visita reial en més d'un segle), va tributar homenatge tant als irlandesos que van lluitar en l'exèrcit britànic com als que van lluitar per la independència d'Irlanda, i va demanar disculpes pels errors històrics que s'havien comès en les relacions entre les dues illes. Actualment McGuinness ha indicat la seva voluntat de reunir-se amb ella quan visiti el Nord.

L' "Acord del Divendres Sant" (1998) que va engegar aquestes noves tendències va desterritorialitzar el concepte de la identitat irlandesa deslligant-la d'un espai nacional unificat i desplaçant-la cap a una autoidentificació voluntària (la República va esmenar la seva Constitució per eliminar qualsevol reclamació de l'illa en la seva integritat, i els ciutadans del Nord poden tenir, o bé passaport irlandès, o bé britànic; fins i tot se li ha atorgat a Barack Obama un "certificat d'ascendència irlandesa" que reconeix l'emigració als EUA del seu rebesavi). Des de fa dues dècades el govern irlandès ha promogut activament la inclusió de la diàspora en la seva definició d'una identitat col·lectiva —i ara globalitzada—. Així

que la Irlanda del Tigre celta s'ha desplaçat des de la seva definició sota la constant referència al Regne Unit cap a un sentiment d'independència i llibertat formant part de totes les altres nacions. El deute sobirà i els problemes financers globals han quedat atrapats en aquesta llibertat i independència però Irlanda ja no contempla Gran Bretanya com a font dels seus problemes o com a marc de la seva identitat.

El poble irlandès aprecia la seva sobirania nacional però ha perdut les seves il·lusions sobre el que pugui significar la independència d'un petit estat-nació. Mentrestant Irlanda torna a jugar una vegada més com una nació unida únicament en el món dels esports. Irònicament, aquests esports són el rugbi i el criquet.

En l'actualitat el poder polític i el poder econòmic s'han separat una vegada més i les estructures polítiques existents ja no poden controlar les forces econòmiques. Com a resultat d'això, les estructures polítiques nacionals existents estan cedint lloc a formes de tecnocràcia supranacional.